

BESZÁMOLÓ – 2024

KAM – REGIONÁLIS ÉS ANTROPOLÓGIAI KUTATÁSOK KÖZPONTJA, CSÍKSZEREDA

Intézetünk kutató munkája, publikációs tevékenységhe és térségi tudományos szerepvállalása a 2024-es naptári év során az erre az időszakra kidolgozott munkaterv szerint alakult, előtérbe helyezve az alábbi tevékenységi területeket: kutatási programok tervezése és végzése, az intézet tudományos munkájának és általánosságban a tudományművelésnek a rendszeres térségi megjelenítése és képviselése, az egyetemi rendszereken kívül dolgozó kutatók valamint a PhD képzésben résztvevő és a pályakezdő kutatók munkájának szakmai támogatása, térségi adattárak építése. Ez a tevékenység ebben az évben kiegészült egy fontos további modullal, amely az MTA 200 éves jubileumához kapcsolódó szakmai tervezéssel és felkészüléssel kapcsolatos.

Ebben az évben is kiemelt intézményi feladatnak tekintettük azt, hogy az Intézet által szervezett vagy kezdeményezett kutatási programokba, a térségi konferencia programokba valamint a kutatási eredményeket bemutató kiadványok összeállításába bevonjunk minél több térségi kutatót, elsősorban PhD programokban résztvevőket és pályakezdő kutatókat, de a lehetőségek függvényében olyan BA és MA képzésben résztvevő egyetemi hallgatókat is, akik, érdeklődést mutatnak a tudományos munkavégzés iránt.

Az alábbiakban röviden összefoglaljuk a 2024-es év legfontosabb intézeti szakmai tevékenységeit:

I. Programok, tudományszervezési tevékenység, publikációk

- ❖ Az Intézet kiemelt, többévre szóló kutatási programja („ÉLETUTAK – Székelyföldi Kortárs Gyűjtemény”) ebben az évben további jelentős MTA DOMUS támogatásban is részesült, erről külön szakmai beszámoló és támogatás felhasználási kimutatás készült. Ez a program – az egyre szélesebb körben megismert interjúkészítési folyamat, a tájékoztató anyagok, az elkészült kiadványok révén – jelentős mértékben növelte Intézetünk ismertségét, növelte a kapcsolatháló méretét és erősségét, nem utolsósorban pedig a térségi támogatottságot.

Az interjúsorozat anyagaiból elkészült az erre a célra tervezett kiadványsorozat első darabja. Ugyanakkor elindítottuk a programhoz kapcsolódóan azt a kiadványsorozatot is, amelyben az ehhez a szakmaimunkához kapcsolódó módszertani anyagokat és elemzési eredményeket tartalmazó tanulmányokat tesszük közzé. Ennek a

KAM – INTÉZETI BESZÁMOLÓ – 2024

kiadványsorozat az első megjelent kötete Intézetünknek azokat a szakmai elemzéseit ismerteti, amelyek a térségi elitek különböző csoportjainak elemzésével voltak kapcsolatosak. Az ÉLETUTAK Gyűjteményhez kapcsolódóan két további területen sikerült elindítani az adattár építését. Rendszerezünk és archiváltunk (nyomtatott és elektronikus formában) több mint száz olyan interjúanyagot, amelyek az Intézet megalakulásától kezdődően készültek különböző kutatási programokba. Ugyanakkor folyamatosan végezzük a gyűjtést és az archiválást (nyomtatott és elektronikus formában) minden olyan, társadalomtudományi tanulmány és publikációra kiterjedően, amelyek a tömbmagyar térség elemzésével foglalkoznak. Nagyon fontos előrelépését jelent, hogy az erre a Programra irányuló támogatásnak köszönhetően sikerült kialakítani az adattárolás műszaki eszközparkját és tárgyi kereteit, illetve az interjúkészítés eszközparkját (mobil video stúdió). Mindezt abból a célból is hangsúlyozzuk, hogy az ÉLETUTAK program egyedi MTA DOMUS támogatása az Intézet egészének tevékenységét nagyon jelentős mértékben újrapozícionálta.

- ❖ A minden évben megszervezett **Magyar Tudomány Ünnepe** rendezvénysorozathoz való kapcsolódás – az Intézetünk térségi helyzetéből és a tudományművelés vidéki térségekre jellemző sajátos szerveződéséből adódóan (kutatóhelyek hiánya, egyetemi kereteken kívül dolgozó kutatók nagy száma) jóval komplexebb és tevékenységben folyamat, mint egy konferencia vagy szakmai fórum szokásos megszervezése. Az Intézet feladata ezen a téren abban áll, hogy a sokféle egyéni kutatóműhelyben dolgozó térségi szakemberekkel rendszeresen tartsuk a kapcsolatot, ösztönözzük, és szakmai téren támogassuk a kutatómunkát, a publikációk készítését. Ez a szervező/ösztönző munka a november hónapban megszervezett „Tudomány Ünnepe” Konferenciát követően a következő év során zajlik, és a kiadványt rendszerint a következő év rendezvényére sikerül összállítani. Ebbe a folyamatba illeszkedett a 2024-es tevékenysége is. A konferencia eseménye keretében mutatuk be az előző évi (2023) rendezvény nyomán szerkesztett kiadványt, amely a Konferencián elhangzott előadások mellett tanulmány összeállítást is tartalmaz a Konferencia témájához (tudás, tanulás, iskola, vidéki térségben) kapcsolódóan. Ez a szervezési és menedzselési forma arra irányul, hogy a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat ne csupán eseti szakmai szereplési és publikációs lehetőségnek tekintsük, hanem térségi léptékű tudománysszervezési folyamatnak is. A 2024-es évben szervezett rendezvény témaköre, a tudomány társadalmi szerepvállalása szorosan kapcsolódott a térségi kutatók helyzetéhez („**Tudomány és vidéki társadalom**”), az előadások anyagából és a témához kapcsolódó szakmai anyagokból kiadvány készítése van folyamatban. A rendezvényt a Sapientia EMTE csíkszeredai Társadalomtudományi Tanszékével együttműködésben szerveztük.
- ❖ A 2024-es évben is sor került **DOMUS szülőföldi csoportos kutatási programra**, amely térségi fiatal, PhD programban részt vevő kutatók bevonásával zajlott, Intézetünk szakmai-logisztikai támogatásával. Fontos elvnek tekintjük, hogy az egymást követő programokban a Kutató csoportba mindig bevonjunk olyan újabb

KAM – INTÉZETI BESZÁMOLÓ – 2024

fiatal kutatókat, akik korábban még nem voltak részesei ilyen programnak. Ebben az évben azt vizsgáltuk (interjúsorozat, terepmunka, szakmai anyagok feldolgozása, összegző tanulmánykészítése, szakmai publikációk előkészítése). A székelyföldi térségben a földrajzi-társadalomtörténeti tényezők által kialakított tájegység, identitások erősek és a szakirodalom is hangsúlyozza ezeknek az endogén adottságoknak az értékét, illetve fejlesztéspolitikai hasznosítási lehetőségeit. A romániai rendszerváltást követően a lokális vagy a székelyföldi léptékű identitásszerkezetek témaköre napirenden van, ezzel szemben a tájegység identitások vagy nem is kerülnek napirendre vagy – a közéleti fórumokon és a szakmai tematizációkban – korlátként, hátrányként, fejlesztési akadályként tematizálódtak. A kutatási eredmény tematizációjával kísérletet teszünk a tájegység identitásokkal kapcsolatos szemlélet és gyakorlat változtatására.

- ❖ Ebben az évben folytattuk a **Nagyküüllő Közbirtokossági Szövetséggel kialakított szakmai együttműködést**, amely a tömbmagyar térség egyik legfontosabb endogén adottsága, a közösségi erdővagyon és az annak működtetéséhez kapcsolódó térségi intézményrendszer működésének, társadalmi szerepének elemzésére irányult. Ebben a kutatás sorozatban korábban az általános helyzetkép készítése, a közbirtokossági vezetőkkel készített interjúsorozat, illetve az erdészetek szakemberei és a közbirtokossági vezetők körében készített kérdőíves kutatás volt napirenden, a kutatási eredményeket két kiadványban publikáltuk. A 2024-es évben egy újabb szakmai kör elemzése volt napirenden. Azok körében szerveztünk adatfelvételt akiknek különböző szakterületeken, intézményekben és szakmai pozíciókban térségi léptékben is rálátásuk van a közösségi erdőgazdaság működésére, az erdőgazdálkodás kihívásokra, innovációs és fejlesztési lehetőségekre, a szakpolitikai irányokra (Például: természettudományok, környezettudományok, oktatás, vadgazdálkodás, ökoturizmus, gazdasági menedzsment, fejlesztéspolitika, média, természetvédelem, vízháztartás, egészségvédelem, tájképvédelem, klímavédelem, technológiai innovációk, élelmiszergazdaság). Jelenleg a kutatási anyagok és az interjúsorozat elemzése van folyamatban, rövidesen elkészül a kutatássorozat 3. kiadványa.
- ❖ A fiatal, **pályakezdő kutatók szakmai támogatásának** legfontosabb modulja a Debreceni Egyetem Szociológia és Szociálpolitika Doktori Programjának keretében alakult „székelyföldi hallgatói csoport” támogatása. Ennek az együttműködési programnak a lényege az, hogy a PhD képzés 4 éve alatt a hallgatók ebben a térségben maradnak és aktuális székelyföldi társadalmi folyamatok kutatásával foglalkoznak. Tekintettel arra, hogy a térségben működő egyetemi tanszékektől és kihelyezett tagozatoktól eltekintve ebben a vidéki térségben kutatóhelyek és folyamatos kutatások gyakorlatilag alig vannak (inkább nincsenek), a PhD képzésben résztvevők egyenként 5-6 évig tartó kutatómunkája tekinthető csak rendszeres térségi kutatásnak. Az Intézet szerepvállalásnak három szintje van: (1.) a hallgatók toborzása és a felvételre való felkészítés, (2.) az oktatásban való részvétel, illetve (3.) folyamatos konzultáció a képzés, a kutatási folyamat, a publikációk készítése és disszertációkészítés során. Ugyanakkor az Intézet munkatársai részt vesznek a tanszéki és a disszertációvédési

KAM – INTÉZETI BESZÁMOLÓ – 2024

bizottságokban is. A 2024-es évben két PhD hallgató esetében került sor sikeres tézisevére (Jakab Judit: A roma népesség iskolai oktatását keretező társadalmi kontextus elemzése, Szász Mária Magdolna: Az iskolai bevonódás vizsgálata rurális környezetben). További 8 hallgató kutatómunkája van folyamatban.

- ❖ **A DOMUS** kiadvány-támogatási program támogatása keretében tovább **bővítettük az Átmenetek könyvsorozatot**. A kiadvány szerzői Jakab Judit, Biró A. Zoltán (*TÁRSADALOM ÉS ISKOLA. Elemzések a roma oktatás társadalmi kontextusáról. Átmenetek könyvek. Státus Kiadó 2024.*) Az elemző tanulmányok Jakab Judit doktori munkája keretében készültek, a roma oktatás térségi kontextusát elemző két tanulmány 2024-ben készült a könyvkiadási programhoz kapcsolatosan. Ez a kiadvány egy rendkívül aktuális térségi társadalmi fordulatra hívja fel a figyelmet. A roma gyermekek iskolai tevékenységbe való (majdnem teljeskörű) integrálása a székelyföldi térségben csak az utóbbi években zajlott le. Minden jel arra mutat, hogy az iskolai szerepvállalás tömegessé válása nyomán (a gyerekereés a családokra gyakorolt hatás következményeként) a két etnikum közti sajátos aszimmetrikus társadalmi viszony gyors átalakulásához vezet, és ez a változás nagyon jelentőskihívást jelenthet annak a többségi társadalmi beállítódásnak a számára, amely a térség társadalomtörténeti folyamatában kialakult aszimmetrikus viszony további fenntartására törekszik (gyakorlatilag minden téren és minden eszközzel). Ez a téma és megközelítés a térségi közéleti-szakmai tematizációból teljes mértékben hiányzik.
- ❖ A 2024-es év során tovább folytatódott, a csíkszeredai Pro Agricultura Hargitae Universitas Alapítvánnyal kialakított együttműködés. Ennek tárgya keretében a PAHRU folyóirata, a **PRO SCIENTIA RURALIS szerkesztési** munkálatainak a végzése. Ez a szakmai munka teljes mértékben megfelel Intézetünk célkitűzéseinek. A folyóirat a vidékkutatás terén végez hiánypótló publikációs tevékenységet, ugyanakkor kiemelt céljának tekinti a fiatal szerzők anyagainak publikálását. A folyóirat publikációs témakörei egybevágnak Intézetünk kutatási tematikájával (a vidéki térségek aktuális változási folyamatainak elemzése). Fontos feladatnak tekintjük, hogy a Kitekintés, a Horizont, a Könyvszemle rovatok készítésébe szerzőként bevonjunk fiatal térségi kutatókat. A folyóirat a 2023-tól már szerepel az MTA két szakbizottságának a folyóirat listáján, megoldottuk a tanulmányok DOI azonosítóval rendelkeznek.
- ❖ Az Intézet keretében folyamatosan végzünk olyan **egyéni és csoportos kutatási tevékenységet**, amelyek nem kötődnek támogatásokhoz és projektszerű szerkezetekhez, nem rendelkeznek kötött költségkerettel. Ezek az egyéni feladatvállalások függvényében kerítenek sort programok adatgyűjtésre, terepmunkára, esetelemzésekre, menetközbeni szakmai konzultációkra, a tapasztalatok és értelmezések intézeten belüli megosztására. Ezek a folyamatosan végzett „előmunkálatok” jelentős szakmai előnyt jelentenek olyan esetekben, amikor térségi szakmai megbízásokra, pályázati lehetőségekre, konferenciaszervezésre, kiadványkészítésre kerül sor. A fontosabb napirenden lévő témakörök, társadalmi jelenségek a 2024-es évben a következők voltak:

KAM – INTÉZETI BESZÁMOLÓ – 2024

- Folyamatosan végzünk lokális léptékű és tájegység léptékű társadalomtörténeti adatgyűjtést és esetelemzéseket a térség több településén.
- Statisztikai adatokra alapozó település léptékű elemzések végzése a Csíki-medencében. A szakmai elemzések eredményei hasznosíthatók abból a célból, hogy SMART koncepció, mint fejlesztési paradigma térségi hasznosításának, alkalmazásának ebben a rurális kontextusban melyek a kiinduló feltételei.
- A székelyföldi turisztikai ágazat gazdasági szereplőinek vizsgálata a vidékkutatáshoz kapcsolódó megközelítésben (egyéni és turisztikai kisvállalkozások tevékenysége, a vállalkozásnak a térségi funkciója, a tevékenység társadalmi beágyazottsága).
- Folyamatosan végzünk térségi rurális településeken terepmunkát és esetelemzést a szimbolikus térhasználat térségi folyamatainak elemzése témakörben.
- Intézetünkben folyamatosan foglalkozunk a térségből kifele irányuló munkamigrációhoz kapcsolódó társadalmi folyamatok vizsgálatával (interjúsorozat, esettanulmányok)
- A lokális léptékű, bottom-up típusú helyi kezdeményezések, közösségfejlesztési programok kontextusának, szereplőinek, folyamatainak a vizsgálata
- Az Intézet munkatársai a 2024-es évben is aktív szerepet vállaltak „A média hatása a gyermekekre és fiatalokra” című térségi programban. A kutatás szülők körében zajlott és a szülői mediáció családi keretfeltételeinek vizsgálatára irányult (interjúsorozat).

II. Egyéb tevékenységek

- Hálózat-jellegű együttműködési keret működtetése a székelyföldi térségben dolgozó, társadalomtudományi kutatással foglalkozó olyan fiatalok számára (Phd, MA hallgatók, pályakezdő kutatók) akik kutatói munkájukat intézményi és egyetemi kereteken kívül, egyéni műhely formájában végzik. keretben, nem egyetemi keretben végzik. Ennek formái: rendszeres kapcsolattartás, egyéni konzultációk, egyéni kutatási programok ösztönzése, szakmai fórumok szervezése, publikálás szakmai támogatása, közös publikációk készítése..
- Az Intézet szakmai munkájának és eredményeinek rendszeres megjelenítése honlapon (www.kamintezet.ro és Facebook oldalon (<https://www.facebook.com/kamintezet>) A honlap anyagának rendszeres bővítésével a kutatási anyagokhoz és publikációkhoz való szabad hozzáférést biztosítjuk.
- Folyamatosan végezzük a székelyföldi térséggel kapcsolatos, publikált és kéziratos társadalomtudományi szakmai anyagok gyűjteményének adattárba való rendezését (könyvek, tanulmányok, térségi kutatási eredményeket tartalmazó BA, MA és PHD dolgozatok, digitalizált anyagok, fejlesztési anyagok stb.)
- Az MTA 200 éves jubileumi rendezvénysorozatához kapcsolódóan két térségi léptékű programcsomagot dolgoztunk ki, ezt egyeztetni kívánjuk az MTA MTK Elnöki Bizottsággal és az MTA Határon Túli Magyarok Titkárságával.

KAM – INTÉZETI BESZÁMOLÓ – 2024

- Az intézeti YouTube csatorna célja a térséghez kapcsolódó kutatási eredmények és kiadványok térségi és szélesebb körű szakmai prezentációja (<https://www.youtube.com/@kamintezet>).
- Fórumsorozatot működtetünk (on-line formában is) a székelyföldi térség aktuális társadalmi folyamatainak elemzése/értelmezése témakörben.
- Folyamatosan végezzük az Intézet korábbi kutatási anyagainak a digitalizálását.
- Az Intézet könyvtára és szakmai kéziratára folyamatosan bővül és rendelkezésre áll azok számára, akik a térségben társadalomtudományi elemzéssel foglalkoznak.

Csíksszereda, 2025. Február 24.

Biró A. Zoltán intézetvezető